

Research Paper

Media Message Processing in Adolescents, A Case Study of High School Students in Kerman City.

Abbas Taghizadeh¹

Received: Nov. 15, 2024; Accepted: May. 9, 2025

Abstract

Media literacy education equips individuals with the ability to evaluate media content and make informed decisions critically. It imparts knowledge and skills that enhance the understanding of media messages. This research aims to examine the effectiveness of media literacy education in enhancing high school students' capabilities to process media messages (Potter, 2013), including skills such as filtering, meaning matching, and meaning construction.

The current research utilized a semi-experimental method. Both the experimental and control groups consisted of 120 individuals from high schools in Kerman city, selected through cluster sampling. The control group participated in a series of 90-minute weekly sessions for one term. Data collection was conducted using a 48-item questionnaire, which was administered in both the pre-test and post-test phases. The data were analyzed employing descriptive and inferential statistics using SPSS software.

The results revealed that the average media message processing rate among students was 2.33 (on a scale of 5), indicating a weak level of proficiency. However, after receiving training, students in the experimental group demonstrated significant improvements in skills such as filtering, Meaning Matching, and Meaning Construction. Consequently, the mean score for media message processing rose to 3.82, reflecting a good level of ability. Overall, the findings suggest that media literacy education is effective in enhancing students' media message processing skills, underscoring the need to incorporate it into school curricula.

Keywords: Media literacy Education, High schools students, Media messages Processing.

---

¹Ph.D in Communication Sciences Allameh Tabataba'i University. taghizadeh319@yahoo.com

Introduction

Technological transformations, particularly in the field of communication, have influenced schools and educational institutions more than any other domain. Students' need for the ability to critically evaluate and process media messages has increased with their access to and use of modern communication technologies, media convergence, virtual agency, and the production and dissemination of various types of messages. However, they do not receive the necessary and appropriate training to the extent required.

To live in the present era, an era oversaturated with media messages, we need media literacy skills to enable appropriate use and competent processing of media content. This capability is even more crucial for adolescent students. The central question of this study is: What effect does media literacy education have on students' media message processing?

Media literacy education requires active inquiry and critical thinking about the messages we receive and produce (Potter, 2022: 32). Critical media literacy is essential for students to navigate misinformation and misleading or distorted information (Allen et al., 2022: 1).

Students' engagement with modern communication technologies and media requires knowledge and skill, and the implementation of experimental media literacy programs is necessary to evaluate the outcomes of such instruction in relation to media message processing. Scholars of education, researchers, and practitioners in media literacy (UNESCO, 2011; Potter, 2013; Allen et al., 2022; Huguet et al., 2019) consider the school years an optimal period for media literacy education, as it contributes to the development of informed citizens.

With the expansion of internet-connected devices, students have instantaneous access to vast amounts of information, even when they are not actively searching (Anderson & Jiang, 2018: 5). This increased access exposes them to both reliable sources and deceptive online content (Ireton & Posetti, 2018: 9). Students encounter incomplete or inaccurate information, fake news, and misleading content, and they become targets of clickbait, manipulation, advertising tactics, and breaches of personal data. They even provide personal information in order to access various applications, while they should remain aware of the internet's impact on their lives (Korona & Hutchison, 2023: 601).

Under such conditions, media literacy education is useful for distinguishing between accurate and inaccurate information (Allen et al., 2022: 4). Providing media literacy

instruction by teachers contributes to the formation of informed and rational citizens (UNESCO, 2011: 17). Awareness of privacy and the development of critical thinking skills are essential, given the vital role of targeted interventions and the pressing need to enhance media literacy. Accordingly, policy-makers are advised to adopt effective online communication strategies (Noordin, 2023: 86).

Purpose

Most studies conducted in Iran have focused on assessing media literacy, and there is a lack of research on media message processing based on its three stages: filtering, meaning matching, and meaning construction. Therefore, the present study—drawing on the cognitive theory of media literacy and considering the necessity of media literacy education in schools—aims to examine the effect of a media literacy education program on students' ability to process media messages. The research hypothesis states:

Students who participate in the media literacy training program will demonstrate higher levels of filtering, meaning matching, meaning construction, and overall media message processing compared to students who do not participate in such training.

Methodology

This study employed a quasi-experimental method. High school students (second level of secondary education) in Kerman city were selected as the statistical population. Through cluster sampling, two exemplary public boys' schools in districts one and two of Kerman were chosen. A total of 120 first-year high school students from four classes in the district one school were assigned to the experimental group and received media literacy training for one academic year, with weekly 90-minute sessions. Another 120 students from four classes in the district two school were selected as the control group. The pre-test was administered in October and the post-test in May in both schools.

Data analysis was conducted at two levels: descriptive statistics and inferential statistics using independent-samples t-tests. The questionnaire was constructed using items from Taghizadeh (2011) with a Cronbach's alpha of 0.91, and Simons et al. (2017). The reliability coefficient (Cronbach's alpha) for the final questionnaire was calculated to be 0.85. The validity of the questionnaire was confirmed through expert review by faculty members in communication studies, social sciences, and educational sciences.

Findings

The pre-test results at the beginning of the media literacy training program indicated that students' levels of media message processing and its three components, filtering, meaning matching, and meaning construction, were weak. After conducting the media literacy program for the 120 students in the experimental group, these skills improved, and students achieved higher levels of competence.

In the post-test, the filtering component showed that control group students had a mean score of 2.55 (weak), while experimental group students had a mean score of 3.81 (good). In meaning matching, the control group scored 2.44 (weak) and the experimental group 3.81 (good). In meaning construction, the control group scored 2.24 (weak) while the experimental group achieved 3.83 (good).

Overall, the mean score for media message processing in the post-test was 2.48 (weak) for the control group and 3.82 (good) for the experimental group. This indicates that the media literacy program significantly improved students' ability to process media messages.

The differences in all three components of media message processing between the experimental and control groups were statistically significant at the 0.000 level, with a 99% confidence interval.

Conclusion

Today, students have extensive access to various media and modern communication technologies, yet their abilities in critical evaluation and media message processing do not correspond with their level of access and media use. With proper media literacy education, students' motivation and ability to analyze and interpret media texts are enhanced.

Overall, the findings reveal that media literacy education has a positive effect on improving media message processing skills. Strengthening students' media message processing capabilities can empower them to navigate life in an era of globalization, the information society, and a media-saturated environment in a more active, engaged, rational, and informed manner.

Novelty

No study in Iran has yet examined the role of a year-long media literacy education program on media message processing using a quasi-experimental method. The

findings also highlight that media literacy programs must be designed in a way that strengthens students' interpretive, decoding, and message-processing abilities and fosters independent thinking in their engagement with media content.

Bibliography

- Abdoli S. A, J. Alizadeh, R, and Haddad, Z. 2019. "The effect of media literacy training on students' critical thinking skills". *Journal of Media Studies*, 13(40), 119-134. [In Persian]
- Allen, J. K. Griffin, R. A. and Mindrila, D. 2022. "Discerning (Dis)information: Teacher perceptions of critical media literacy". *Journal of Media Literacy Education*, 14(3), 1-16. <https://doi.org/10.23860/JMLE-2022-14-3-1>.
- Anderson, M. and Jiang, J. 2018. "Teens, social media & technology". <http://www.pewinternet.org/2018/05/31/teens-social-media-technology-2018>.
- Botturi, L. 2019. "Digital and media literacy in pre-service teacher education". *Nordic Journal of Digital Literacy*, 14(03-04), 147-163 .
- Buckingham, D. 2013. "Children talking television: The making of television literacy". Newyork: Routledge.
- Delavari, A. Khaniki, H. and Shah Hosseini, V. 2016. "Case Study of Performing Media Literacy Lesson Plan for Fourth Grade Primary School Students". *Society Culture Media*. 2016; 4(16): 11-41. [In Persian]
- Delavar, A. and Shahosain, V. 2015. "The role of training course of critical thinking and media literacy in decoding messages". *Journal of Cultural Studies Communication*, Volume:11 Issue: 39. 61-96. [In Persian]
- Document on the strategic transformation of the formal and public education system of the Republic of Irar: in the perspective horizon. 2011, Tehran:" Ministry of Education". [In Persian]
- Fundamental Reform Document of Education (ERDE)in the Islamic Republic of Iran. (2011), Tehran:" Ministry of Education". [In Persian]
- Hallaq, T. 2016. "Evaluating Online Media Literacy in Higher Education: Validity and Reliability of the Digital Online Media Literacy Assessment (DOMLA)". *Journal of Media Literacy Education*, 8(1), p. 62-84. <https://doi.org/10.23860/JMLE-8-1-5>
- Hobbs, R. 2021. "Media literacy in action. Rowan &Lit:lefield". Rowman & Littlefield Publishing.

- Hobbs, R. 2020. "Propaganda in an age of algorithmic personalization: Expanding literacy research and practice". *Reading Research Quarterly*, 55(3), 521-533 .
- Huguet, A., Kavanagh, J., Baker, G., & Blumenthal, M. S. 2019. "Exploring media literacy education as a tool for mitigating truth decay".
https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR3050.html.
- Ireton, C. and Posetti, J. 2018. "Journalism, fake news & disinformation: Handbook for journalism education and training". UNESCO Publishing.
- Jones-Jang, S. M., Mortensen, T. and Liu, J. 2021. "Does Media Literacy Help Identification of Fake News? Information Literacy Helps, but Other Literacies Don't". *American Behavioral Scientist*, 65(2), 371-388.
<https://doi.org/10.1177/0002764219869406>.
- Ketabdar, Z. Abdi, M. and Ramezani, S. 2022. "The effectiveness of teaching thinking & media literacy book on the ability of optimal media consumption and criticism analysis of its messages". *Technology of Education Journal (TEJ)*, 16(4), 735-748. doi: 10.22061/tej.2022.7931.2597 .In Persian.
- Khaksar Azgandi, A. Pakdaman, M. and Kurashiki, H. 2022. "Developing and Determining the Effectiveness of Media Literacy Training Package for the Iranian Adolescents". *Military Psychology*, 13(50), 167-184. In Persian.
- Khaniki, H. Shah-Hosseini, V. and Noorirad, F. 2016. "Explaining education model of media literacy in education system". *Mass Media Scientific Quarterly*. 27(1): 5-21. In Persian.
- Korona. M .2024. "Teachers' perceptions of media literacy competence during an online professional development". *Journal of Media Literacy Education* 16(1):36-4 <https://doi.org/10.23860/JMLE-2024-16-1-3>.
- Korona, M. and Hutchison, M. 2023. "Integrating Media Literacy Across the Content Areas." *Reading Research Quarterly*. 58(4):601-623 .
- Lang, A. Potter, R .and Bolls, P. 2009. "Where psychophysiology meets the media: Taking the effects out of mass media research". *Media Effects: Advances in Theory and Research*. 185-206.
- Maksl, A. Craft, S. Ashley, S. and Miller, D. 2017. "The Usefulness of a News Media Literacy Measure in Evaluating a News Literacy Curriculum". *Journalism & Mass Communication Educator*, 72(2), 228-241.
<https://doi.org/10.1177/1077695816651970>.

- Mandegari, Z. Shakeri, M. and Talebian, S. 2024. "Phenomenological Investigation of lived experiences of media literacy of 5th and 6th grade female students in Yazd province". *Society Culture Media*, 13(51), 223-247.
<https://doi.org/10.22034/scm.2024.204350>. In Persian.
- Montazerghaeim, M. and Shaban Kasegar, M. 2015. "Critical media literacy and cyber activity of women in Iran". *Jounal Cultural Studies and Communication*, 11(40), 186-230.
- Niaze, L. Zarehee Zavarade, E. Aliabadi, K. 2016. "The effect of ICT-based media literacy education program on the knowledge at the second-grade elementary school students". *New Media Studies*. 2016; 2(7): 119-156. In Persian.
- Noordin, N. 2023. "Assessing information literacy levels among underprivileged communities". *Journal of Media Literacy Education*, 16(2), 85-97.
<https://doi.org/10.23860/JMLE-2024-16-2-7>.
- Okela, A. H. 2024. "The role of new media literacy in shaping online learning satisfaction: Evidence from Egyptian universities". *Journal of Media Literacy Education*, 16(2), 46-60. <https://doi.org/10.23860/JMLE-2024-16-2-4>.
- Potter, W.J. 2022. "Analysis of definitions of media literacy". *Journal of Media Literacy Education*, 14(2), 27-43. <https://doi.org/10.23860/JMLE-2022-14-2-3>.
- Potter, W. J. 2021. "Media Literacy". 10th. Sage Publications, Inc
- Potter, W.J. 2021. "Media Literacy", Translated: Shahghasemi. Ehsan .Tehran: Jihad-e- . Daneshgahi Publications.
- Potter, W.J. 2013. "Theory of media literacy: A cognitive approach". Sage Publications, Inc .
- Potter, W.J. & Chan, T. 2016 . "Conceptual Challenges in Designing Measures for Media Literacy Studies". *International Journal of Media and Information Literacy*, Vol. 1, Is. 1, pp. 27-42 . DOI: 10.13187/ijmil.2016.1.27.
- Ranieri, M. Bruni, I. and Kupiainen, R. 2018. "Digital and Media Literacy in Teacher Education: Findings and Recommendations from the European Project e-MEL". *Italian Journal of Educational Research*, vol. 20, pp. 151-166. 20. 151-166. Retrieved from <https://ojs.pensamultimedia.it/index.php/sird/article/view/2796>
- Savage, A. 2018. "The Impact Of A Media Literacy Curriculum On Middle School Students' Ability To Recognize Racial Bias In Mass Media. (Doctoral dissertation)". From: <https://scholarcommons.sc.edu/etd/4830>.

- imons, M., Meeus, W., & T'Sas, J. 2017. "Measuring Media Literacy for Media Education. Development of a Questionnaire for Teachers' Competencies". The journal of media literacy education, 9, 99-115.
- Taghizadeh, A. 2011. "A comparative study of media literacy of girls and boys high school students. A case study of high schools in Kerman". Masters thesis, Allameh Tabatabai University. Tehran. [In Persian]
- Taghizadeh A. Kia A. 2014. "Needs assessment of media literacy education in schools". Culture Communication Studies. 15(26): 79-104. [In Persian]
- UNESCO. 2011. "Media and Information Literacy curriculum for Teacher". Edited: Alton Grizzle and Carolyn Wilson <http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001929/192971e.pdf>.
- Yanarates, E. 2020. "A Conceptual Analysis on Media Literacy". Social Scientific Centered Issues, 2(2), 89-102.
- Zuboff, S. 2019.. The age of surveillance capitalism: The fight for human future at the new frontier of power. PublicAffairs

مقاله پژوهشی

پردازش پیام‌های رسانه‌ای در نوجوانان مطالعه موردی دانش‌آموزان متوسطه شهر کرمان

عباس تقی زاده^۱

تاریخ دریافت: ۰۳/۸/۲۵، تاریخ تایید: ۰۴/۲/۱۹

چکیده

آموزش سواد رسانه‌ای، توانایی ارزیابی انتقادی محتوای رسانه‌ها و تصمیم‌گیری آگاهانه را به افراد می‌دهد. دانش و مهارتی که منجر به درک عمیق‌تر پیام‌های رسانه‌ای می‌شود.

در پژوهش، نقش آموزش سواد رسانه‌ای بر توانایی پردازش پیام‌های رسانه‌ای شامل گزینشگری، معنایابی و معناسازی در دانش‌آموزان بر مبنای نظریه جیمز پاتر (۲۰۱۳) با روش شبه آزمایشی همراه با گروه آزمایش و کنترل، پیش‌آزمون و پس‌آزمون، بررسی شد. گروه‌های آزمایش و کنترل، هر یک به تعداد ۱۲۰ نفر از دانش‌آموزان پسر سال اول متوسطه دوم در شهر کرمان انتخاب شدند. و یک سال تحصیلی هفت‌هفته‌ای یک جلسه ۹۰ دقیقه‌ای تحت آموزش سواد رسانه‌ای قرار گرفتند. نتایج نشان داد: توانایی پردازش پیام‌های رسانه‌ای دانش‌آموزان در پیش‌آزمون با میانگین ۲/۳۳ (از ۵) در سطح ضعیف است. پس از آموزش، گروه آزمایش با میانگین ۳/۸۲ به سطح خوب رسید اما گروه کنترل در سطح ضعیف باقی ماند. این تفاوت در سطح ۹۹ درصد معنادار است. دانش‌آموزان گروه آزمایش در توانایی‌های پردازش پیام شامل گزینشگری، معنایابی و معناسازی پیام‌های رسانه‌ای نسبت به دانش‌آموزان شرکت نکرده در دوره آموزشی، به طور معناداری در سطح بالاتر قرار دارند. آموزش سواد رسانه‌ای منجر به افزایش توانایی پردازش پیام‌های رسانه‌ای دانش‌آموزان شد. این نتایج، نشانگر اثربخشی آموزش‌های سواد رسانه‌ای در توانایی پردازش پیام‌های رسانه‌ای در نوجوانان دانش‌آموز است.

واژه‌های کلیدی: سواد رسانه‌ای، دانش‌آموزان متوسطه، پردازش پیام‌های رسانه‌ای.

^۱ دکتری علوم ارتباطات، دانشگاه علامه طباطبائی تهران taghizadeh319@yahoo.com

مقدمه

امروزه با ورود فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی، بیشتر از گذشته با پیام‌های رسانه‌های مواجه هستیم. نه تنها دسترسی به اطلاعات برای همگان آسان تر شده، بلکه هر روز، میزان زیادی اطلاعات جدید تولید و عرضه می‌شود.

تغییرات فناورانه بویژه در حوزه ارتباطات، مدارس و مراکز آموزشی را بیش از سایر حوزه‌ها تحت تاثیر قرار داده است. نیاز دانش‌آموزان به توانایی ارزیابی انتقادی و پردازش پیام‌های رسانه‌ای با دسترسی و استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی، همگرایی رسانه‌ها^۱، کنشگری مجازی و تولید و ارسال پیام‌های مختلف افزونتر شده است. اما آنها آنگونه که باید تحت آموزش‌های مرتبط و متناسب قرار نمی‌گیرند.

از سویی آموزش استفاده مناسب از رسانه یکی از نیازهای مهمی است که نهاد تعلیم و تربیت وظیفه دارد به آن پاسخ دهد (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ۱۳۹۰: ۳۶). همچنین بر ترویج و تعمیق سواد رسانه‌ای و زمینه سازی برای بهره برداری مناسب از محیط نوظهور یادگیری در مدارس و بهره مندی هوشمندانه از فناوری‌های نوین تاکید شده است. (سند تحول راهبردی آموزش و پرورش، ۱۳۹۰: ۳۴).

سواد رسانه‌ای امکان دسترسی، تجزیه و تحلیل، ارزیابی و ارتباط پیام‌ها به اشکال مختلف است و به دانش‌آموزان چگونگی حرکت و زندگی در میان انبوه اطلاعات در جهان رسانه‌ای شده را می‌آموزد (Jones-Jang, et al., 2021:374). تحقیقات نشان می‌دهد حتی برگزاری دوره‌های کوتاه مدت هم در ادغام سواد رسانه‌ای در آموزش تاثیرگذار است. در عصر انقلاب دیجیتال، سواد دیجیتال و رسانه به یک اولویت تبدیل شده است (Botturi, 2019:147). آموزش سواد رسانه‌ای مستلزم تحقیق فعال و تفکر انتقادی در مورد پیام‌هایی است که دریافت و ایجاد می‌کنیم (potter, 2022:32). سواد رسانه‌ای انتقادی برای دانش‌آموزان حیاتی است تا از اطلاعات نادرست و اطلاعات گمراه کننده، مخدوش عبور کنند (Allen, et al., 2022:1).

در روزگار کنونی شاهدیم که همراه با تحولات فناورانه، حصارهای فیزیکی معنای خود را از دست داده اند و زیست مجازی و رسانه‌ای در زندگی دانش‌آموزان نقش تعیین کننده دارد. روش‌های محدودکننده چندان کارساز نیست و باید سراغ توانمندسازی دانش‌آموزان متناسب با ویژگی فناوری‌های نوین و نیازهای زندگی در عصر کنونی رفت.

^۱Media Convergence

دانش‌آموزان با گسترش ابزارهای متصل به اینترنت به انبوهی از اطلاعات دسترسی آنی دارند حتی وقتی فعالانه دست به جستجو نمی‌زنند (Anderson, & Jiang, 2018: 5). این افزایش دسترسی، آنها را هم در معرض منابع قابل اعتماد و هم منابع آنلاین فریبنده قرار می‌دهد (Ireton, Posetti, 2018:9). دانش‌آموزان با نمونه‌هایی از اطلاعات ناقص یا نادرست، اخبار جعلی و اطلاعات گمراه‌کننده مواجه و طعمه کلیک کردن، فریب، تبلیغات و درز اطلاعات شخصی می‌شوند. حتی اطلاعات شخصی را با هدف بهره‌مندی از برنامه‌های متنوع ارائه می‌کنند. در حالیکه باید از تاثیر اینترنت بر خود آگاه باشند (Korona. & Hutchison, 2023:601). در این شرایط آموزش سواد رسانه‌ای برای تشخیص اطلاعات درست و نادرست مفید است (Allen, et al., 2022:4). آموزش دانش‌آموزان در خصوص سواد رسانه‌ای توسط معلمان به تربیت شهروندانی آگاه و منطقی می‌شود (UNESCO, 2011:17). آگاهی از حریم خصوصی و پرورش مهارت‌های تفکر انتقادی با توجه به نقش حیاتی مداخلات هدفمند و نیاز به افزایش سواد رسانه‌ای ضروری است. بر این اساس اتخاذ راهبردهای ارتباط برخط موثر توسط سیاستگذاران توصیه می‌شود (Noordin, 2023:86).

از آنجا که رسانه‌ها؛ کانال‌ها، قالب‌ها و ارتباطات را برای توزیع محتوا از قبیل متن چاپی سنتی، صدا، تصویر، ویدئو و چند رسانه‌ای شامل می‌شوند دانش‌آموزان می‌توانند با هزینه کم یا بدون هزینه، محتوا تولید و از رسانه استفاده کنند. همچنین از جوامع آنلاین برای به اشتراک گذاشتن دانش بهره‌برند. (Korona. & Hutchison, 2024:602). مباحث آموزش سواد رسانه‌ای، محرکی برای واداشتن دانش‌آموزان به ایجاد پرسش درباره پیام‌های رسانه‌ای شده و وادار کردن افراد به تفکر پیرامون محتوای رسانه‌ها و نه انباشت دانش است (دلاور و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۷). آموزش سواد رسانه‌ای منجر به توانمندسازی دانش‌آموزان در استفاده بخردانه از رسانه‌ها می‌شود و محتوای آموزشی باید به ارزیابی و تحلیل انتقادی متون رسانه‌ای توجه کند (تقی زاده، ۱۳۹۳: ۷۹). بهره‌مندی دانش‌آموزان از فناوری‌های نوین ارتباطی و رسانه‌ها هم به دانش و مهارت نیاز دارد و اجرای دوره‌های آزمایشی سواد رسانه‌ای برای ارزیابی نتایج آموزش‌ها در راستای پردازش پیام‌های رسانه‌ای ضروری است. صاحب نظران تعلیم و تربیت، پژوهشگران و دست‌اندرکاران آموزش سواد رسانه‌ای (UNESCO, 2011; potter 2013; Allen, et al., 2022; Hugu et al., 2019) دوران دانش‌آموزی را زمانی مناسب برای آموزش‌های سواد رسانه‌ای می‌دانند تا منجر به پرورش شهروندان آگاه شود.

برای زیستن در عصر حاضر که از پیام‌های رسانه‌ای اشباع شده است به توانایی سواد رسانه‌ای نیاز داریم تا از آن برای استفاده مناسب و پردازش پیام‌ها بهره ببریم. این توانایی برای دانش‌آموزان نوجوان اهمیتی دوچندان دارد. سوال اصلی پژوهش این است که آموزش سواد رسانه‌ای چه تاثیری بر پردازش پیام‌های رسانه‌ای در دانش‌آموزان دارد.

مبانی نظری و مروری بر مطالعات گذشته

سواد رسانه‌ای

تعاریف زیادی از سواد رسانه‌ای وجود دارد و معمولاً حول برجسته کردن چندین مؤلفه، بویژه مهارت‌ها و دانش و همچنین رفتارها و تأثیرات، جمع می‌شوند (Potter, & Chan, 2016: 28). سواد رسانه ایقابلیتی است که به فرد امکان می‌دهد با رسانه‌ها و ارائه دهندگان اطلاعات، به طور مؤثر تعامل داشته باشد و برای یادگیری مستمر و مادام‌العمر از آن بهره گیرد. در مواقع لازم، پیام‌ها و کارکردهای آنها را نقد کند (Hallaq, 2016: 64). همچنین مهارت‌های تحلیل و تولید، مهارت‌های مهم در آموزش سواد رسانه‌ای هستند (Ranieri, et al., 2018: 151).

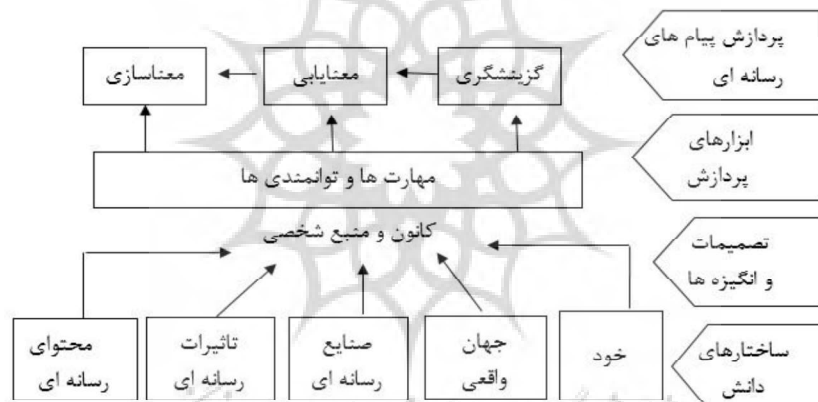
سواد رسانه‌ای مصرف‌کنندگان را قادر می‌سازد تا به طور انتقادی در مورد رسانه فکر کنند مواجه شوند و تولید کنند. به عنوان مثال، مصرف‌کنندگان باید سوگیری‌های تعبیه شده را در جستجوی اینترنتی در نظر بگیرند و تفاوت بین تبلیغات تجاری، سیاسی و پیام‌های آموزنده را تشخیص دهند (Hobbs, 2020: 525) از منفعت مالی و سیاسی سازمان‌هایی که داده‌های آنلاین را آنها جمع‌آوری می‌کنند آگاه باشند و محتوای گمراه‌کننده توسط هوش مصنوعی را شناسایی کنند (Zuboff, 2019: 69). سواد رسانه‌ای به تشریح ابزارهای شناختی و رویکردهای آموزشی برای درگیر شدن با پیام‌های رسانه‌ای در فرم‌ها، قالب‌ها، ساختارها و میانجی‌ها می‌پردازد (Korona, & Hutchison, 2023: 39). سواد رسانه‌ای لازمه شهروند آگاه بودن است که لازمه دموکراسی به شمار می‌رود (منتظر قائم و شعبان، ۱۳۹۵: ۱۷۹).

سواد رسانه‌ای تلفیقی از مهارت‌های تفکر انتقادی با دانش ارتباطی پیرامون محتوای رسانه‌هاست (خانیکی و همکاران ۱۳۹۵: ۵). تجزیه و تحلیل باید جایگزین بدبینی نسبت به رسانه‌ها در آموزش رسانه‌ای شود و آموزش‌های سواد رسانه‌ای با زندگی دانش‌آموزان باید ارتباط داشته باشد (Buckingham, 2013: 4). این سواد مستلزم بهره‌بردن از فرازبان، ابزار توصیف‌گونه‌ها و ساختارهای مربوط به الگوهای متفاوت ارتباطی است و شامل فهم و درک گسترده تری از بافت

های اجتماعی، اقتصادی و نهادی ارتباط و تاثير ايشان بر افراد می باشد. (باکینگهام، ۱۳۸۹: ۸۶). همچنین سواد رسانه‌ای مجموعه‌ای از چشم اندازهاست که فعالانه به کار می بریم تا خودمان را در معرض رسانه‌ها قرار دهیم و معنای پیام هایی را که با آنها مواجه می‌شویم پردازش و تفسیر کنیم. (پاتر، ۱۳۹۹: ۵۶).

پردازش پیام‌های رسانه‌ای

نظریه سواد رسانه‌ای با استفاده از رویکرد شناختی توسط جیمز پاتر پایه گذاری شد (potter,2013:33-165). ساختارهای دانش، کانون و منبع شخصی و مهارت‌ها سه بلوک سازنده سواد رسانه‌ای هستند. که در شکل شماره ۱ نشان داده شده است. از این سه بلوک سازنده برای پردازش پیام استفاده می‌شود (پاتر، ۱۳۹۹: ۴۴). ارتباط این اجزا در قالب مدل شناختی سواد رسانه‌ای جیمز پاتر^۱ در شکل شماره یک آورده شده است (Chao-Hsi et al. 2024:3).

شکل ۱- مدل شناختی سواد رسانه‌ای (potter,2013:68).

ساختارهای دانش مجموعه اطلاعات سازمان یافته در حافظه هستند. برای سواد رسانه‌ای به ساختارهای نیرومند در حوزه تاثیرات رسانه‌ای،^۲ محتوای رسانه‌ای،^۳ صنایع رسانه‌ای؛ جهان واقعی و خود نیاز داریم. این منظومه، پشتیبانی کننده منبع شخصی در برابر رسانه است. تصمیم راجع به فعالیت‌های پردازش اطلاعات در آنجا صورت می‌گیرد (پاتر، ۱۳۹۹: ۵۴-۵۱). افراد هر چه

¹ POTTER, W. J

² media effects

³ media content

درباره فرایندهای اطلاعات آگاه تر باشند برای جستجوی بهتر اطلاعات، کار با آنها و معنایابی در راستای رسیدن به اهدافشان تواناتر خواهند بود (potter,2013:14). دانش، قدرت در نظر گرفته می‌شود، افراد برای ایجاد ساختارهای معنایی خود به اطلاعات مختلفی نیاز دارند. بدون این اطلاعات، تغییرات مثبت معنادار حاصل نخواهد شد (Yanarates,2020:98). عامل بعدی، مجموعه‌ای از شایستگی‌ها و مهارت‌های فردی است، که ابزارهای پردازش اطلاعات (پیام) هستند و به صورت تعاملی در یک نظام کار می‌کنند. رسانه‌ها برای رمز گذاری پیام‌ها ازطیف گسترده‌ای از روش‌های مختلف شامل روانشناسی، منطق، علوم اجتماعی زمان واکنش و ویژگی‌های حافظه استفاده می‌کنند تا این فعالیت، عملی گردد. در زمان پردازش پیام‌ها نیز به شناسایی نحوه رمز گذاری‌ها برای پردازش پیام نیاز است (Lang, et al.,2009: 185). در جدول شماره-۱ به طور خلاصه مراحل پردازشگری پیام آورده شده است.

جدول ۳- پردازشگری پیام (potter,2021: 143)

معناسازی	معنایابی	گزینشگری پیامها	
استفاده از مهارتهایی که مخاطب با کمک آن‌ها می‌تواند معنای فراتر از آنچه را مورد نظر فرستنده بوده است را کشف کند و معنای کاملاً شخصی و فردی از پیام بسازد	استفاده از توانایی‌ها و شایستگیهای اساسی به منظور شناسایی نمادها و معنای پنهان در پیام.	تصمیم در باره نادیده گرفتن پیام یا پرداختن به آن	وظیفه
تفسیر پیام‌ها با بیش از یک رویکرد، مانند شیوه تشخیص دادن گستره گزینش‌های معنایی، سپس انتخاب یکی یا ترکیبی از چندتا	استفاده از نمادهای معنایی قبلی	توجه به پیام‌هایی که برای فرد سودمندند و نادیده گرفتن بقیه پیامها	هدف
گسترش ساختارهای دانش	بررسی نمادها در پیام	بررسی پیام دریافتی در محیط	تمرکز

گزینشگری با توجه ارتباط دارد. توجه عبارت است از اطلاع خودآگاهانه از پیام. توجه غیر ادراکی و فیزیکی یا در دسترس بودن رسانه‌ها، توجه ادراکی و تمرکز آگاهانه (انتخاب آگاهانه برنامه‌های رسانه‌ای و توجه به پیام‌ها)، پرهیز از توجه مجذوبانه یا غرق شدگی (به عنوان مهارتی

برای تجزیه و تحلیل پیام) و توجه روانی و خودمدیریت شده (استفاده هوشمندانه از رسانه و تحلیل و ارزیابی پیام ها) در گزینشگری پیام‌های رسانه‌ای موثرند. (potter,2021: 32-66).

معنایابی یا جورکردن معنی^۱ فرایند شناسایی عناصر (مرجع ها) در پیام‌ها و دسترسی به حافظه برای دریافتن معناهایی است که ما پیش تر برای آن عناصر به حافظه سپرده ایم. (پاتر، ۱۳۹۹: ۸۴). معناسازی از معناسازی پرچالش تر است و یک فرایند خودکار نیست؛ بلکه نیاز است ما به فراتر از معنای صریح استاندارد برویم (پاتر، ۱۳۹۹: ۸۷). باید از مهارت های استقرا^۲، ترکیب^۳، قیاس (استنتاج)^۴ و گروه بندی^۵ استفاده کنیم و اطلاعات تازه رابه ساختار دانش موجودمان بیفزاییم تا معنی مورد نظرمان ساخته شود. شیوه‌ای که پیام رسانه‌ای مانند داستان خبری چهارچوب بندی یا ارائه می‌شود بر شیوه‌ای که مخاطب، پیام را تفسیر می‌کند موثر است. محصول فرایند معنایابی وارد معناسازی استفاده می‌شود (potter,2021: 148).

مطالعات پیشین

در خصوص سواد رسانه‌ای پژوهش‌های متعددی انجام شده است که با موضوع پژوهش حاضر نزدیکی دارند. از جمله نتایج ماکسل و همکاران نشان داد: دانش آموزشی که در دوره سواد رسانه‌ای خبری شرکت کردند در مقایسه با دانش آموزان شرکت نکرده، به طور قابل توجهی سطح سواد رسانه‌ای خبری بالاتر، دانش بیشتری درباره رویدادهای جاری و انگیزه بیشتری برای مصرف اخبار داشتند. اثر گذراندن دوره به مرور زمان کم نشد. نتایج تأیید کرد این دوره در کمک به تجهیز دانش آموزان برای درک و تفسیر اخبار مؤثر است (Maksl, et al., 2017: 228). همچنین اجرای دوره آموزشی نشان داد برنامه درسی سواد رسانه‌ای در افزایش حساسیت دانش آموزان به تعصب نژادی و کلیشه‌ای به طور معناداری موفق است (Savage, 2018: 3). سواد اطلاعاتی به طور قابل توجهی احتمال شناسایی اخبار جعلی را افزایش می‌دهد (Jones-Jang, et al., 2021: 371). با توجه به رواج آموزش‌های آنلاین در سیستم‌های یادگیری در سراسر جهان، سواد رسانه‌ای در موفقیت یا شکست یادگیرندگان موثر است و اثرات مثبت و معناداری بر توانایی‌های یادگیرندگان دارد (Okela, 2024: 46).

¹ Meaning Matching

² induction

³ synthesis

⁴ deduction

⁵ grouping

در پژوهش‌های داخلی نیز مشخص شد: دانش‌آموزان شرکت‌کننده در دوره آموزشی تفکر انتقادی در بازگشایی دقیق‌تر و اصولی‌تر پیام‌های رسانه‌ای موفق‌تر عمل می‌کنند (دلاور و شاه حسینی، ۱۳۹۴: ۶۱). همچنین آموزش سواد رسانه‌ای مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات با روش شبه‌آزمایشی در دانش‌آموزان باعث افزایش میزان آگاهی دانش‌آموزان از پیام‌های رسانه‌ای شده است (نیازی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۲۰). آموزش سواد رسانه‌ای به دانش‌آموزان متوسطه در ارتقای تفکر انتقادی و مؤلفه‌های آن شامل تحلیل، استنباط، ارزیابی، استقرا و قیاس تأثیرگذار است (عبدلی سلطان احمدی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۱۹). در پژوهشی میانگین نمره کلی سواد رسانه‌ای دانش‌آموزان در گروه‌های آزمایش و کنترل که در سطح ضعیف قرار داشت با اجرای دوره آموزشی، در دانش‌آموزان گروه آزمایش افزایش یافت و به سطح خوب رسید. (قاسمی گوربندی و صادقی، ۱۴۰۰: ۲۳۸).

نتایج پژوهش با روش شبه‌آزمایشی در دانش‌آموزان متوسطه نشان داد: دانش‌آموزانی که آموزش سواد رسانه‌ای داشته‌اند نسبت به گروه کنترل در مهارت‌های استفاده از رسانه‌ها، تجزیه و تحلیل، توانایی تولید رسانه و تفکر انتقادی در سطح بالاتری قرار گرفتند (خاکسارزغندی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۶۷). پژوهشگران نشان دادند میانگین نمرات توانایی مصرف بهینه از رسانه، تحلیل نقادانه پیام، ویژگی‌های پیام و نقد پیام دانش‌آموزان دبیرستانی در پس‌آزمون افزایش چشمگیری داشته و این اختلاف در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی‌دار است (کتابداری و همکاران، ۱۴۰۱: ۷۳۶). همچنین از مطالعه تجارب زیسته دانش‌آموزان با رواج آموزش‌های مجازی، دو محور اصلی آشنایی و آگاهی کار با رسانه‌ها و پرهیز از آسیب‌ها به دست آمد که نشان‌دهنده اهمیت آموزش سواد رسانه‌ای در مدارس است (ماندگاری و همکاران، ۱۴۰۳: ۲۲۳).

بررسی پیشینه پژوهش و مبانی نظری (potter, 2013 & 2021) نیاز به بررسی آموزش سواد رسانه‌ای بر پردازشگری پیام‌های رسانه‌ای شامل گزینشگری، معنایابی و معناسازی را نشان می‌دهد. پژوهش‌های انجام شده بیشتر به سنجش سواد رسانه‌ای پرداخته‌اند و جای مطالعه پردازش پیام‌های رسانه‌ای بر مبنای مراحل سه‌گانه شامل گزینشگری، معنایابی و معناسازی خالی است. از این رو، پژوهش حاضر بر همین مبنا و با الهام از نظریه شناختی سواد رسانه‌ای، با توجه به ضرورت آموزش سواد رسانه‌ای در مدارس کشور، به دنبال بررسی نقش دوره آموزش سواد رسانه‌ای بر توانایی پردازش پیام‌های رسانه‌ای دانش‌آموزان است.

روش پژوهش

پژوهش، به روش شبه آزمایشی انجام گرفته است. دانش‌آموزان متوسطه دوم شهر کرمان به عنوان جامعه آماری انتخاب و با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای دو مدرسه نمونه دولتی پسرانه در ناحیه یک و دو شهر کرمان انتخاب شد. ۱۲۰ دانش‌آموز پایه اول متوسطه دوم در چهارکلاس مدرسه ناحیه یک به عنوان گروه آزمایش به مدت یک سال تحصیلی و هر هفته یک جلسه ۹۰ دقیقه‌ای تحت آموزش دوره سواد رسانه‌ای قرار گرفتند. دانش‌آموزان همان پایه در دبیرستان ناحیه دو در چهارکلاس و جمعا ۱۲۰ نفر به عنوان گروه کنترل انتخاب شدند. پیش‌آزمون در مهرماه و پس‌آزمون، اردیبهشت در دو مدرسه انجام شد.

اطلاعات مربوط به معدل تحصیلی دانش‌آموزان از طریق مدیر دو دبیرستان، اطلاعات مربوط به پایگاه اقتصادی، اجتماعی خانواده دانش‌آموزان در مرحله پیش‌آزمون از طریق پرسشنامه به دست آمد. محتوای دوره آموزش سواد رسانه‌ای بر اساس نتایج نیازسنجی (تقی زاده و کیا، ۱۳۹۳) تدوین و اجرا شد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح توصیفی و روش آماری استنباطی از آزمون های t با دونمونه مستقل استفاده شد. در ساخت و آماده سازی پرسش نامه از پرسش نامه‌های (تقی زاده، ۱۳۹۰) با آلفای کرونباخ ۰/۹۱، و (Simons, et al., 2017) نیز استفاده شد. برای سنجش پایایی پرسشنامه ضریب پایایی (آلفای کرونباخ) محاسبه گردید که برابر با ۰/۸۵ به دست آمد. روایی پرسشنامه نیز توسط تعدادی از اساتید گروه‌های ارتباطات، علوم اجتماعی و علوم تربیتی، بررسی و با جمع بندی نظرات آنها نهایی شد. وضعیت آموزشی دانش‌آموزان دو مدرسه بسیار مشابه است و از طریق آزمون ورودی مدارس نمونه دولتی پذیرش می‌شوند. متغیرهای هوش و استعداد تحصیلی، پایگاه اقتصادی اجتماعی و معدل سال پایانی متوسطه اول دانش‌آموزان نیز به عنوان متغیرهای کنترل شده در نظر گرفته شدند تا تاثیر آموزش، روی توانایی پردازش پیام‌های رسانه‌ای کامل تر بررسی گردد.

فرضیه تحقیق

دانش‌آموزانی که در دوره آموزشی سواد رسانه‌ای شرکت می‌کنند نسبت به دانش‌آموزانی که در دوره آموزشی سواد رسانه‌ای شرکت نمی‌کنند توانایی گزینشگری، معنایابی، معناسازی و در مجموع توانایی پردازش پیام‌های رسانه‌ای در آنها بالاتر است.

جدول ۲- ویژگی‌های جمعیت شناختی

کل		مدرسه آزمایش		مدرسه کنترل		ویژگی‌ها	
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	پسر، اول متوسطه دوم	جنس و پایه تحصیلی
۱۰۰	۲۴۰	۵۰	۱۲۰	۵۰	۱۲۰		
۴/۶	۱۱	۵	۶	۴/۲	۵	پایین	پایگاه اقتصادی اجتماعی
۴۳/۳	۱۰۴	۴۱/۷	۵۰	۴۵	۵۴	متوسط	
۵۲/۱	۱۲۵	۵۳/۳	۶۴	۵۰/۸	۶۱	بالا	
۱۰۰	۸	۵۰	۴	۵۰	۴	اول متوسطه دوم	تعداد کلاس
۲۴۰		۱۲۰		۱۲۰		تعداد دانش آموز در هر کلاس	
۱۹/۲۹		۱۹/۲۷		۱۹/۳۰		میانگین معدل تحصیلی (پایه نهم)	
						نوع مدرسه	
نمونه دولتی با آزمون ورودی یکسان در دو ناحیه کرمان							

با توجه به اطلاعات جدول ۲، آزمودنی‌ها به تعداد ۲۴۰ نفر، پسرانی هستند که در هر مدرسه در قالب ۴ کلاس و در سال اول متوسطه دوم مشغول تحصیل هستند. از لحاظ، پایگاه اقتصادی، اجتماعی بیشترین درصد با ۵۲/۱ درصد (۱۲۵ نفر) در پایگاه اقتصادی، اجتماعی بالا و کمترین درصد با ۴/۶ درصد (۱۱ نفر) در پایگاه پایین قرار دارند. مدارس کنترل و آزمایش از نظر، سطح پایگاه اقتصادی، اجتماعی، نوع مدرسه، تعداد، جنس و پایه تحصیلی آزمودنی‌ها مشابه‌اند.

بررسی پیش آزمون

در ابتدای اجرای دوره در دو گروه آزمایش و کنترل، پیش آزمون برگزار شد. نتایج، استخراج و برای هر مولفه سازنده گزینشگری پیام‌های رسانه‌ای و مفهوم کلی آن، در پنج سطح رتبه بندی انجام شد. با توجه به کد گذاری پاسخ‌ها از ۱ تا ۵ در نتیجه رتبه بندی بر مبنای اختلاف بین کمترین امتیاز (۱) و بالاترین امتیاز ممکن (۵) صورت گرفت. (۱/۸۰-۱= سطح خیلی ضعیف، ۲/۶۰-

۱/۸۰=سطح ضعیف، ۳/۴۰-۲/۶۱=سطح متوسط، ۴/۲۰-۳/۴۱=سطح خوب و ۵-۴/۲۱=سطح خیلی خوب).

جدول ۳- نتایج پیش آزمون در مقایسه توانایی پردازش پیام‌های رسانه‌ای و مولفه‌های سازنده در بین گروه آزمایش و کنترل براساس اختلاف میانگین‌ها

مؤلفه	گروه	میانگین	انحراف استاندارد	لوین	سطح	معناداری	اختلاف میانگین
گزینشگری	کنترل	۲/۴۲	۰/۳۵۹	۰/۱۶۰	ضعیف	۰/۶۸۹	۰/۰۳
	آزمایش	۲/۳۹	۰/۳۶۲		ضعیف		
معنایابی	کنترل	۲/۲۷	۰/۴۱۳	۱/۴۸۱	ضعیف	۰/۴۸۲	۰/۰۴
	آزمایش	۲/۲۳	۰/۴۸۸		ضعیف		
معناسازی	کنترل	۲/۳۲	۰/۴۲۰	۱/۸۸۷	ضعیف	۰/۱۷۱	۰/۰۲
	آزمایش	۲/۳۴	۰/۴۸۶		ضعیف		
پردازش پیام‌ها	کنترل	۲/۳۴	۰/۲۹۷	۳/۰۱۶	ضعیف	۰/۷۲۶	۰/۰۲
	آزمایش	۲/۳۲	۰/۳۵۲		ضعیف		

چنانچه در جدول ۳ مشاهده می‌شود بین واریانس گروه‌ها در متغیرهای پژوهش در مرحله پیش آزمون تفاوت معنادار وجود ندارد و واریانس گروه‌ها با هم برابر می‌باشد، لذا پیش فرض تساوی واریانس‌ها برای متغیر رعایت شده است و دانش‌آموزان در دو گروه، همگن هستند. همچنین سطح هر متغیر در هر گروه (آزمایش و کنترل) نیز در پیش آزمون، یکسان است. در مجموع و بر اساس یافته‌های ارائه شده در جدول، سطح پردازش پیام‌های رسانه‌ای در همه دانش‌آموزان مورد بررسی، ضعیف است. بر اساس یافته‌های جدول ۳، در پیش آزمون، در جزء (مولفه) گزینشگری پیام‌های رسانه‌ای، دانش‌آموزان گروه کنترل با میانگین ۲/۴۲ و دانش‌آموزان گروه آزمایش با میانگین ۲/۳۹ در سطح ضعیف (در طیف پنج تایی از خیلی ضعیف تا خیلی خوب) قرار دارند.

از سویی در پیش آزمون، در معنایابی پیام های رسانه ای، دانش آموزان گروه کنترل با میانگین ۲/۲۷ و دانش آموزان گروه آزمایش با میانگین ۲/۲۳ هر دو در سطح ضعیف قرار دارند. در معناسازی پیام های رسانه ای، دانش آموزان گروه کنترل در پیش آزمون، با میانگین ۲/۳۴ و دانش آموزان گروه آزمایش با میانگین ۲/۳۲ هر دو در سطح ضعیف قرار دارند. یافته ها بیانگر این است که در پیش آزمون، میانگین پردازش پیام های رسانه ای دانش آموزان گروه کنترل ۲/۳۴ و دانش آموزان گروه آزمایش ۲/۳۲ است. اختلاف بین دو گروه نیز معنادار نیست.

بررسی فرضیه پژوهش

فرضیه پژوهش با آزمون t مستقل بین گروه های آزمایش و کنترل، بررسی شده اند. فرضیه: دانش آموزانی که در دوره آموزش سواد رسانه ای شرکت کرده اند توانایی بیش تری در پردازش پیام های رسانه ای و مولفه های آن (گزینشگری، معنایابی و معناسازی) نسبت به دانش آموزان شرکت نکرده در دوره آموزشی دارند.

جدول ۴ - نتایج آزمون t تفاوت دو گروه کنترل و آزمایش در متغیرهای پردازش در پس آزمون

سطح معناداری	t	F (لوین)	اختلاف میانگین	انحراف استاندارد	سطح	میانگین	پس آزمون (هر گروه ۱۲۰ نفر)
0/000 P<0/1	-27/71	0/91	1/26	0/38	خوب	3/81	آزمایش
				0/32	ضعیف	2/55	کنترل
0/000 P<0/1	-23/27	0/98	1/37	0/47	خوب	3/81	آزمایش
				0/44	ضعیف	2/44	کنترل
0/000 P<0/1	-22/69	3/17	1/37	0/50	خوب	3/82	آزمایش
				0/42	ضعیف	2/45	کنترل
0/000 P<0/1	-31/22	4/01	1/34	0/37	خوب	3/82	آزمایش
				0/29	ضعیف	2/48	کنترل

یافته های آزمون آماری ارائه شده در جدول ۴ نشان می دهد که با مقدار $t = -27/71$ ، و سطح معناداری، (sig= 0/000) می توان گفت: بین مقایسه میانگین گزینشگری پیام های رسانه ای

دانش‌آموزان در گروه‌های آزمایش و کنترل، در سطح خطای ۱ درصد و با اطمینان ۹۹ درصد رابطه معناداری وجود دارد. میانگین این توانایی در دانش‌آموزان شرکت‌کننده در دوره آموزشی با میانگین 3/81 از گروه کنترل با میانگین 2/55 بالاتر است.

طبق یافته‌ها با مقدار $t = -23/27$ ، و سطح معناداری، $(sig = 0/000)$ می‌توان گفت: بین مقایسه میانگین معنایابی پیام‌های رسانه‌ای دانش‌آموزان در گروه‌های آزمایش و کنترل، در سطح خطای ۱ درصد و با اطمینان ۹۹ درصد رابطه معناداری وجود دارد.

میانگین این توانایی در دانش‌آموزان شرکت‌کننده در دوره آموزشی با میانگین 3/82 از گروه کنترل با میانگین 2/44 بالاتر است.

همچنین یافته‌های آزمون آماری نشان می‌دهد که با مقدار $t = -22/69$ ، و سطح معناداری، $(sig = 0/000)$ می‌توان گفت: بین مقایسه میانگین معناسازی پیام‌های رسانه‌ای دانش‌آموزان در گروه‌های آزمایش و کنترل، در سطح خطای ۱ درصد و با اطمینان ۹۹ درصد رابطه معناداری وجود دارد. میانگین این توانایی در دانش‌آموزان شرکت‌کننده در دوره آموزشی با میانگین 3/82 از گروه کنترل با میانگین 2/45 بالاتر است. در مجموع یافته‌های آزمون آماری مشخص کرد که با مقدار $t = -31/22$ ، و سطح معناداری، $(sig = 0/000)$ می‌توان گفت: بین مقایسه میانگین پردازش پیام‌های رسانه‌ای دانش‌آموزان در گروه‌های آزمایش و کنترل، در سطح خطای ۱ درصد و با اطمینان ۹۹ درصد رابطه معناداری وجود دارد.

میانگین این توانایی در دانش‌آموزان شرکت‌کننده در دوره آموزشی با میانگین ۳,۸۲ از گروه کنترل با میانگین ۲,۴۸ بالاتر است. همچنین سطح پردازش پیام‌های رسانه‌ای دانش‌آموزان گروه کنترل در پس آزمون ضعیف و دانش‌آموزان گروه آزمایش، خوب (در طیف پنج تایی از خیلی ضعیف تا خیلی خوب) است.

به عبارتی سطح پردازش پیام‌های رسانه‌ای دانش‌آموزان گروه آزمایش از ضعیف به خوب رسیده است اما سطح توانایی پردازش پیام‌های رسانه‌ای گروه کنترل، در همان سطح قبلی (ضعیف) باقی مانده است.

بحث و نتیجه گیری

در پژوهش تاثیر آموزش سواد رسانه‌ای بر پردازش پیام‌ها بررسی شد. بر اساس نظریه سواد رسانه‌ای شناختی، سواد رسانه‌ای از سه بلوک گزینشگری، معنایابی و معناسازی ساخته شده

است. فرایند پردازش پیام های رسانه‌ای با استفاده از مهارت و توانمندی های حاصل از آموزش سواد رسانه ای، عمل می‌کند. به عبارتی پردازش پیام های رسانه ای، کاربرد توانمندی‌ها و مهارت های سواد رسانه‌ای در مرحله مصرف و دریافت پیام‌ها می‌باشد.

نتایج گویای این است که امروزه دانش آموزان، دسترسی زیادی به انواع رسانه‌ها و فناوری‌های نوین ارتباطی دارند اما توانایی‌های آنها در ارزیابی انتقادی و پردازش پیام‌های رسانه‌ای با میزان دسترسی و استفاده از رسانه‌ها، همخوانی ندارد. با آموزش‌های مناسب سواد رسانه ای، انگیزه و توانایی پردازش و تحلیل متون رسانه‌ای در دانش‌آموزان ارتقا می‌یابد. تلفیق آموزش نظری و عملی با زندگی دانش آموزان، توجه به مصرف رسانه‌ای و علایق آنها و ایفای نقش راهبری توسط معلم؛ دانش‌آموزان را به سمت سطوح بالای سواد رسانه‌ای و پردازش پیام‌ها رهنمون می‌سازد.

نتایج پیش آزمون در ابتدای اجرای دوره آموزش سواد رسانه‌ای نشان داد سطح توانایی دانش‌آموزان در پردازش پیام‌های رسانه‌ای و مهارت‌های سه گانه آن: گزینشگری، معنایابی و معناسازی در حد ضعیف است. این در حالی است که پس از اجرای دوره آموزش سواد رسانه‌ای در گروه آزمایش با ۱۲۰ دانش آموز، مهارت‌های مرتبط با پردازش پیام‌های رسانه‌ای در دانش آموزان (گزینشگری، معنایابی و معنا سازی پیام‌های رسانه‌ای)، ارتقا یافت و آنها در سطح بالاتری قرار گرفتند.

در پس آزمون؛ مولفه گزینشگری پیام‌های رسانه ای، دانش‌آموزان گروه کنترل با میانگین ۲/۵۵ در سطح ضعیف، دانش‌آموزان گروه آزمایش با میانگین ۳/۸۱ در سطح خوب؛ در معنایابی، گروه کنترل با میانگین ۲/۴۴ در سطح ضعیف و گروه آزمایش با میانگین ۳/۸۱ در سطح خوب و در معناسازی پیام‌های رسانه ای، دانش‌آموزان گروه کنترل با میانگین ۲/۲۴ در سطح ضعیف و دانش‌آموزان گروه آزمایش با میانگین ۳/۸۳ در سطح خوب قرار دارند.

یافته‌ها بیانگر این است که در پس آزمون، میانگین پردازش پیام‌های رسانه‌ای دانش‌آموزان گروه کنترل ۲/۴۸ (سطح ضعیف) و دانش‌آموزان گروه آزمایش ۳/۸۲ (سطح خوب) است. به گونه‌ای که اجرای دوره آموزش سواد رسانه‌ای به ارتقای توانایی پردازش پیام‌های رسانه‌ای در دانش‌آموزان کمک کرده است.

در مجموع اختلاف در توانایی‌های سه گانه پردازش پیام‌های رسانه‌ای در دانش‌آموزان گروه کنترل نسبت به گروه کنترل، اختلاف با ضریب معناداری ۰,۰۰۰ تا ۹۹ در صد اطمینان، معنادار است.

این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های (نیازی و همکاران، ۱۳۹۶، عبدلی سلطان احمدی و همکاران، ۱۳۹۷، قاسمی گوربندی و صادقی، ۱۴۰۰، خاکسار ازغندی و همکاران، ۱۴۰۱، کتابدار و همکاران، ۱۴۰۱) و (Maksl, et al., 2017, Okela, 2024, Noordin, 2023) تناسب دارد و تایید کننده تاثیر مثبت و معنادار آموزش‌های سواد رسانه‌ای است. ضمن آنکه نتایج تحقیق حاضر اثربخشی آموزش‌ها را بر توانایی‌های گزینشگری، معنایابی و معناسازی نشان داد. به عبارتی پیام‌های رسانه‌ای، مهارت‌ها و توانایی‌های مختلف و مرتبط با سواد رسانه‌ای را در برمی‌گیرد. این مهارت‌ها و توانایی‌ها جدا از هم نیستند و با هم عمل می‌کنند. به سخن دیگر می‌توان گفت افراد همزمان از هر سه مهارت گزینشگری، معنایابی و معناسازی استفاده می‌کنند و هر چه سطح سواد رسانه‌ای و به تعبیر پاتر (۱۳۹۹) چشم اندازه‌های وسیع تری داشته باشند از توانایی بالاتری در پردازش پیام‌ها بهره‌مند می‌شوند.

نتایج نشان داد که دوره آموزش سواد رسانه‌ای بر ارتقای توانایی پردازش پیام‌های رسانه‌ای تاثیر گذار است. نتایجی که می‌تواند با توجه به تاکید سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش (۱۳۹۰) در خصوص سواد رسانه‌ای و محیط نو ظهور یادگیری و آموزش الکترونیک و هوشمند سازی مدارس، برای برنامه ریزی مورد استفاده قرار گیرد. توانایی پردازش پیام‌های رسانه‌ای می‌تواند با توانا نمودن دانش آموزان، زندگی آنها را در عصر جهانی شدن و جامعه اطلاعاتی و دوره‌ای که با رسانه‌ها تنیده شده است فعال، پویا، کنشگر و بخردانه تر سازد.

بر پایه نظریه سواد رسانه‌ای (potter, 2013 & 2021)، مخاطب و کاربر رسانه، هنگام استفاده از برنامه‌های رسانه‌ای به پردازشگری و تحلیل اطلاعات دست می‌زند. منفعل نیست بلکه فعالانه از رسانه استفاده می‌کند و با گزینشگری منطقی دست به انتخاب می‌زند. در مطالعه انجام شده، دانش‌آموزان با تجزیه و تحلیل اطلاعات در برخورد و استفاده از رسانه‌های مختلف، فعالانه عمل می‌کنند. نتایج تایید می‌کند دانش‌آموزان شرکت کننده در دوره آموزش سواد رسانه‌ای، در پردازش پیام‌های رسانه‌ای موفق تر و خلاق ترند.

پژوهش‌های (Korona. & Hutchison, 2023, Ireton, Posetti, 2018, Anderson, & Jiang, 2018, potter, 2021) نیز از اثرگذاری آموزش‌های سواد رسانه‌ای حکایت داشتند و در این تحقیق

نیز این اثرگذاری در پردازش پیام‌ها که در برگیرنده مراحل مختلف استفاده از متون رسانه‌ای است تایید شد.

می‌توان گفت: آموزش سواد رسانه‌ای به دنبال توانمندی برای پردازش پیام‌های رسانه‌ای است و صرف استفاده از فناوری‌های نوین نمی‌تواند دانش‌آموزان را به پردازش پیام‌های رسانه‌ای مجهز کند و آموزش در این زمینه ضروری است

با توجه به مبانی نظری، نتایج مشخص ساخت، فرد دارای سواد رسانه‌ای، فعالانه و هوشیارانه از اطلاعات موجود در ساختارهای دانش در مواجهه با پیام‌های رسانه‌ای استفاده می‌کند ضمن آنکه آموزش‌ها انگیزه و توانایی پردازش پیام‌های رسانه‌ای را بالا می‌برد.

دانش و مهارت سواد رسانه‌ای باید جنبه عملیاتی بگیرد و صرفاً در ذهن و حافظه، انباشت نگردد. نکته مهم، داشتن انگیزه در پردازش پیام‌هاست. سواد رسانه‌ای برای درک انتقادی و ارزیابی محتوا در بسترهای رسانه‌های مختلف، توانایی و مهارتی تضمین‌کننده است. آموزش‌های سواد رسانه‌ای باید به گونه‌ای برنامه‌ریزی شوند تا توانایی‌های تفسیر، رمزگشایی و پردازش پیام‌های رسانه‌ای را در دانش‌آموزان تقویت و به استقلال فکری آنها در پردازش پیام‌ها کمک کنند. سرمایه‌گذاری در آموزش سواد رسانه‌ای به تربیت شهروندان آگاه، فعال و توانمند متناسب با شرایط و نیازهای زیستن در عصر کنونی می‌انجامد.

بر اساس پژوهش پیشنهاد می‌شود آموزش سواد رسانه‌ای در همه پایه‌ها و مقاطع تحصیلی و متناسب با شرایط و امکانات مدارس در مناطق مختلف ارائه شود. تربیت متخصص و معلم سواد رسانه‌ای در برنامه درسی دانشگاه‌ها و وزارت آموزش و پرورش قرار گیرد. روش‌های آموزشی به گونه‌ای تعیین و به کار گرفته شود که با توسعه تفکر انتقادی؛ توانایی پردازش پیام‌ها را در دانش‌آموزان تقویت کند. همچنین انجام پژوهش‌هایی در زمینه مطالعات تطبیقی در آموزش سواد رسانه‌ای در کشورهای مختلف و روش‌های نوین آموزشی پیشنهاد می‌گردد.

منابع

- پاتر، جیمز. ۱۳۹۹. «سواد رسانه‌ای». ترجمه احسان شاه قاسمی. تهران: سازمان انتشارات جهاددانشگاهی.
- تقی زاده، عباس. ۱۳۹۰. «بررسی مقایسه‌ای سواد رسانه‌ای دانش‌آموزان مطالعه موردی: دانش‌آموزان دختر و پسر سال چهارم دبیرستان‌های شهر کرمان». پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم ارتباطات اجتماعی، به راهنمایی دکتر حسینعلی افخمی. دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، تیر ماه.
- تقی زاده، عباس؛ کیا، علی اصغر. ۱۳۹۳. «نیازسنجی برنامه آموزش سواد رسانه‌ای در مدارس». مطالعات فرهنگ - ارتباطات. ۱۵(۲۶) (مسلسل ۵۸). صص ۷۹-۱۰۳.
- خاکسارازغندی، عبدالله، پاکدامن؛ کارشکی، مجید. ۱۴۰۱. «تدوین و تعیین اثربخشی بسته آموزش سواد رسانه‌ای به نوجوانان ایرانی». نشریه علمی روانشناسی نظامی. دوره ۱۳ شماره ۵۰. صص ۱۸۴ - ۱۶۷.
- خانیک، هادی؛ شاه حسینی، وحیده؛ نوزی راد، فاطمه. ۱۳۹۵. «تبیین الگوی آموزش سواد رسانه‌ای در نظام آموزش و پرورش». فصلنامه رسانه سال ۲۷ شماره ۱ (پیاپی ۱۰۲). صص ۵-۲۱.
- دلاور، علی؛ شاه حسینی، وحیده. ۱۳۹۴. «نقش دوره آموزشی تفکر انتقادی و سواد رسانه‌ای در بازگشایی پیام». مطالعات فرهنگی و ارتباطات. ۱۱(۳۹)، ۶۱-۹۵.
- دلاور، علی؛ خانیک، هادی؛ شاه حسینی، وحیده. ۱۳۹۵. «مطالعه موردی اجرای طرح درس سواد رسانه‌ای برای دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی». جامعه فرهنگ رسانه. ۴(۱۶). صص ۴۱-۱۱.
- «سند تحول بنیادین آموزش و پرورش». ۱۳۹۰. تهران: وزارت آموزش و پرورش.
- «سند تحول راهبردی نظام تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران در افق چشم انداز». ۱۳۹۰. تهران: وزارت آموزش و پرورش.
- عبدلی سلطان احمدی، جواد؛ علیزاده، رقیه؛ حداد، زهرا. ۱۳۹۷. «تاثیر آموزش سواد رسانه‌ای بر مهارت‌های تفکر انتقادی دانش‌آموزان». مطالعات رسانه ای. ۱۳(۱) (پیاپی ۴۰). صص ۱۱۹-۱۳۴.
- کنابداری، زهرا؛ عبدی، منصور؛ رضانی، سارا. ۱۴۰۱. «واکاوی تأثیر آموزش کتاب تفکر و سواد رسانه‌ای بر توانایی مصرف بهینه رسانه و تحلیل نقادانه پیام‌های آن». نشریه علمی فناوری آموزش. جلد ۱۶ شماره ۴. صص ۷۴۸-۷۳۵. پائیز. <https://doi.org/10.22061/tej.2022.7931.2597>
- ماندگاری، زینب؛ شاکری، محسن؛ طالبیان، سمیه. ۱۴۰۳. «مطالعه پدیدارشناختی تجارب زیسته سواد رسانه‌ای دانش‌آموزان دختر پایه پنجم و ششم استان یزد». جامعه فرهنگ رسانه. ۵(۱). صص ۲۴۶-۲۲۳.
- منتظر قائم، مهدی؛ شعبان کاسه گر، مونا. ۱۳۹۴. «سواد رسانه‌ای انتقادی و فعالیت سایبر زنان در ایران». مطالعات فرهنگی و ارتباطات. ۱۱(۴۰)، صص ۱۷۷-۲۰۸.

نیازی، لیلا؛ زارعی زوارکی، اسماعیل؛ علی آبادی، خدیجه. ۱۳۹۵. «تاثیر آموزش سواد رسانه‌ای مبتنی بر فناوری بر میزان آگاهی دانش آموزان». مطالعات رسانه‌های نوین. ۲(۷). صص ۱۱۹-۱۵۶.

- Abdoli S. A, J. Alizadeh, R, and Haddad, Z .2019". "The effect of media literacy training on students' critical thinking skills". Journal of Media Studies, 13(40), 119-134. In Persian.
- Allen, J. K. Griffin, R. A. and Mindrila, D. 2022. "Discerning (Dis)information: Teacher perceptions of critical media literacy". Journal of Media Literacy Education, 14(3), 1-16. <https://doi.org/10.23860/JMLE-2022-14-3-1>.
- Anderson, M. and Jiang, J. 2018. "Teens, social media & technology". <http://www.pewinternet.org/2018/05/31/teens-social-media-technology-2018>.
- Botturi, L. 2019. "Digital and media literacy in pre-service teacher education". Nordic Journal of Digital Literacy, 14(03-04), 147-163.
- Buckingham, D .2013. "Children talking television: The making of television literacy". Newyourk: Routledge.
- Delavari, A. Khaniki, H. and Shah Hosseini, V. 2016. "Case Study of Performing Media Literacy Lesson Plan for Fourth Grade Primary School Students". Society Culture Media. 2016; 4(16): 11-41. In Persian.
- Delavar, A. and Shahosain, V. 2015. "The role of training course of critical thinking and media literacy in decoding messages ."Journal of Cultural Studies Communication, Volume:11 Issue: 39. 61-96. In Persian.
- Document on the strategic transformation of the formal and public education system of the Republic of Iran in the perspective horizon. 2011. Tehran: "Ministry of Education ."In Persian.
- Fundamental Reform Document of Education (FRDE)in the Islamic Republic of Iran. (2011), Tehran: "Ministry of Education ". In Persian.
- Hallaq, T. 2016. "Evaluating Online Media Literacy in Higher Education: Validity and Reliability of the Digital Online Media Literacy Assessment (DOMLA)". Journal of Media Literacy Education, 8(1), p. 62-84. <https://doi.org/10.23860/JMLE-8-1-5>
- Hobbs, R. 2021. "Media literacy in action. Rowan& Littlefield". Rowman & Littlefield Publishing.
- Hobbs, R. 2020. "Propaganda in an age of algorithmic personalization: Expanding literacy research and practice". Reading Research Quarterly, 55(3), 521-533.
- Huguet, A., Kavanagh, J., Baker, G., & Blumenthal, M. S. 2019. "Exploring media literacy education as a tool for mitigating truth decay". https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR3050.html.
- Irton, C. and Posetti, J. 2018. "Journalism, fake news & disinformation: Handbook for journalism education and training". UNESCO Publishing.

- Jones-Jang, S. M., Mortensen, T. and Liu, J. 2021. "Does Media Literacy Help Identification of Fake News? Information Literacy Helps, but Other Literacies Don't". *American Behavioral Scientist*, 65(2), 371-388. <https://doi.org/10.1177/0002764219869406>.
- Ketabdar, Z. Abdi, M. and Ramezani, S. 2022. "The effectiveness of teaching thinking & media literacy book on the ability of optimal media consumption and criticism analysis of its messages". *Technology of Education Journal (TEJ)*, 16(4), 735-748. [doi: 10.22061/tej.2022.7931.2597](https://doi.org/10.22061/tej.2022.7931.2597) .In Persian.
- Khaksar Azgandi, A. Pakdaman, M. and Kurashiki, H. 2022. "Developing and Determining the Effectiveness of Media Literacy Training Package for the Iranian Adolescents". *Military Psychology*, 13(50), 167-184. In Persian.
- Khaniki, H. Shah-Hosseini, V. and Noorirad, F. 2016. "Explaining education model of media literacy in education system". *Mass Media Scientific Quarterly*. 27(1): 5-21. In Persian.
- Korona. M .2024. "Teachers' perceptions of media literacy competence during an online professional development". *Journal of Media Literacy Education* 16(1):36-4 <https://doi.org/10.23860/JMLE-2024-16-1-3>.
- Korona, M. and Hutchison, M. 2023. "Integrating Media Literacy Across the Content Areas ". *Reading Research Quarterly*. 58(4):601-623.
- Lang, A. Potter, R. and Bolls, P. 2009. "Where psychophysiology meets the media: Taking the effects out of mass media research". *Media Effects: Advances in Theory and Research*. 185-206.
- Maksl, A. Craft, S. Ashley, S. and Miller, D. 2017. "The Usefulness of a News Media Literacy Measure in Evaluating a News Literacy Curriculum". *Journalism & Mass Communication Educator*, 72(2), 228-241. <https://doi.org/10.1177/1077695816651970>.
- Mandegari, Z. Shakeri, M. and Talebian, S. 2024. " Phenomenological Investigation of lived experiences of media literacy of 5th and 6th grade female students in Yazd province". *Society Culture Media*, 13(51), 223-247. <https://doi.org/10.22034/scm.2024.204350> .In Persian.
- Montazerghaeim, M. and Shaban Kasegar, M .2015. "Critical media literacy and cyber activity of women in Iran". *Jounal Cultural Studies and Communication*, 11(40), 186-230.
- Niazee, L. Zarehee Zavarace, E. Aliabadi, K. 2016" .The effect of ICT-based media literacy education program on the knowledge at the second-grade elementary school students". *New Media Studies*. 2016; 2(7): 119-156. In Persian.
- Noordin, N. 2023. "Assessing information literacy levels among underprivileged communities". *Journal of Media Literacy Education*, 16(2), 85-97. <https://doi.org/10.23860/JMLE-2024-16-2-7>.
- Okela, A. H. 2024. "The role of new media literacy in shaping online learning satisfaction: Evidence from Egyptian universities". *Journal of Media Literacy Education*, 16(2), 46-60. <https://doi.org/10.23860/JMLE-2024-16-2-4>.
- Potter, W.J. 2022. "Analysis of definitions of media literacy". *Journal of Media Literacy Education*, 14(2), 27-43. <https://doi.org/10.23860/JMLE-2022-14-2-3>.

